

Käännösfunktion huomiotta jättäminen, joka johtaa epätäsmälliseen lopputulokseen Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon käännöstehtävien arvioinnista

Marja Kivilehto

Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

Tampereen yliopisto

Vid bedömningen av examen för auktoriserad translator följer man Examensgrunderna för auktoriserad translator (2012). Enligt grunderna bedöms examinandernas språkkunskaper och översättningsförmåga med två översättningsuppgifter, av vilka den ena görs inom ämnesområdet lag och förvaltning och den andra inom ett av fyra valfria ämnesområden. Bedömningen tar fasta på hur innehållet förmedlas och hur godtagbar och läsbar översättningen är. Bedömningen baseras på förutbestämda bedömningskriterier och -grunder. Bedömningsgrunderna utgör ramen för bedömningen, men på grund av olikheterna mellan käll- och målspråken samt käll- och måltexterna är det inte alltid lätt att tillämpa bedömningsgrunderna. Genom åren har bedömningsgrunderna förnyats på basis av den feedback som bedömnarna har gett. Vidare förnyelser behövs dock. Syftet med min artikel är att belysa bedömningen av översättningsuppgifter i examen för auktoriserad translator och reflektera över tillämpligheten av bedömningsgrunderna i bedömningen. Materialet utgörs av bedömda översättningsuppgifter i språkriktningarna svenska–finska och finska–svenska under åren 2012–2014. Avsikten är att presentera de problem som kommit fram vid bedömningen och fundera över hur problemen kunde lösas.

Avainsanat: arviointiperusteet, auktorisoidun kääntäjän tutkinto, käännösten arviointi

1 Johdanto

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon suorittaneella on kelpoisuus laatia laillisesti päteviä käännöksiä, eli käännöksiä, joilla on sama todistusvoima kuin lähdekielisillä asiakirjoilla. Tyypillisiä esimerkkejä käännettävistä asiakirjoista ovat erilaiset todistukset ja oikeuden päätökset. (Mäntyranta & Kinnunen 2015: 219–220.) Sen lisäksi että auktorisoidun kääntäjän tulee täyttää ns. yleiset kelpoisuusehdot, eli olla täysivaltainen ja asua jossakin Euroopan unionin jäsenvaltiossa, hänellä tulee olla myös hyväksytysti suoritettu auktorisoidun kääntäjän tutkinto tai laissa määritetyt käännöstieteen opinnot (L 1231/2007, 2 §). Auktorisoidun kääntäjän *taitoihin* lainsäädännössä ei kuitenkaan oteta kantaa. Laissa todetaan, että ”auktorisoidun kääntäjän tekemä käännös on laillisesti pätevä, jollei sitä näytetä virheelliseksi” (L 1231/2007, 6 §). Asetuksessa puolestaan määrätään kääntäjän vakuutuksesta, jonka mukaan auktorisoitu kääntäjä toimii *tunnollisesti* ja *parhaan kykynsä mukaan* (A 1232/2007, 3 §).

Auktorisoidun kääntäjän *taidot* kuvataan Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon perusteissa (2012: 8–10). Kääntäjältä edellytetään sellaista kieli- ja kääntämistaitoa, että hän ymmärtää rakenteellisesti monimutkaisia tekstejä, tuottaa kohdekieltä johdonmukaisesti ja osaa ratkaista erikoisalan ja asiakirjojen käännöksiin liittyviä ongelmia. Taidot osoitetaan kahdella käännöstehtävällä, joista toinen on pakollinen lain ja hallinnon käännöstehtävä ja toinen valinnainen erikoisalan tehtävä. Käännökset arvioidaan tutkinnon perusteissa mainittujen arviointikriteerien perusteella. Arviointikriteereissä korostuvat tarkkuus ja oikea tulkinta: kääntäjä tulkitsee yksityiskohdat oikein, eikä hän lavenna tai kavenna merkitystä. (Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon perusteet 2012: 8–10.) Arviointikriteerien lisäksi arvioijilla on käytettävänä käännöstehtävien arviointiperusteet eli arviointitaulukko, johon on koottu arvioinnin kohde, virhetyyppi ja virhepisteet. Käytännössä arvioija kiinnittää huomiota lähdetekstin sisällön välittymiseen (S-virheet) ja käännöksen hyväksyttävyyteen ja luettavuuteen (H-virheet) ja pisteyttää käännökset näiden mukaisesti. (Käsikirja 2015.)

Käännösten arviointitaulukkoa on uusittu säännöllisin väliajoin. Virhetyyppejä on lisätty ja poistettu. Vieläkin arviointitaulukkoa voidaan varmasti uudistaa, sillä arvioijilta saadun palautteen perusteella käännöksissä esiintyviä virheitä voi olla vaikea luokitella. (Esiarviointiseminaari 2015¹). Joillekin virheille ei tunnu löytyvän sopivaa virhetyyppiä ja toisaalta joitakin virhetyyppejä ei tunnu esiintyvän käännöksissä. Aikaisemmin arviointityössä mukana olleena olen pohtinut arviointitaulukkoa ja sen sovellettavuutta käytännön arvioinnissa. Halusin selvittää, miten virhetyyppejä käytetään: mitkä ovat yleisesti käytettyjä ja mitkä vähemmän käytettyjä virhetyyppejä ja minkälaisia virheitä eri virhetyypeissä esiintyy. Tässä artikkelissa lähestyn kysymystä vuosina 2012–2014 arvioitujen ruotsista suomeen ja suomesta ruotsiin käännettyjen tekstien pohjalta.² Tavoitteenani on saada kokonaiskuva virhetyyppien käytöstä ja ehdottaa mahdollisia uudistuksia arviointiin. Artikkelini jäsentyy seuraavasti. Kuvaan ensin auktorisoidun kääntäjän tutkinnon käännösten arviointiprosessia ja sen jälkeen tarkastelen aineistoani. Lopuksi esitän havaintoni.

2 Kieli- ja kääntämistaidon arviointi auktorisoidun kääntäjän tutkinnossa

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon arvioinnista säädetään laissa ja asetuksessa auktorisoiduista kääntäjistä (L 1231/2007; A 1232/2007). Laissa kuvataan arvioijien valintaa ja toimintaa yleisellä tasolla, kun taas asetuksessa annetaan tarkemmat määräykset arvioijien kelpoisuudesta. Asetuksen mukaan arvioijalla tulee olla ylempi korkeakoulututkinto ja hyvä perehtyneisyys asiatekstien kääntämiseen ja arvioitaviin tutkintokieliin. Lisäksi vaaditaan arvioijakoulutus tai muutoin hankittu vastaava osaaminen. (A 1232/2007, 12 §.) Arvioija merkitään arvioijarekisteriin viideksi vuodeksi. Jos arvioija täyttää edelleen kelpoisuusehdot ja on ylläpitänyt arviointitaitoja, merkintä voidaan uusida. Arvioija voi-

¹ Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon arvioijille järjestetty seminaari Helsingissä 27.11.2015

² Tutkimuslupa aineiston käyttöön saatu 14.12.2015

daan myös poistaa rekisteristä, jos arvioinnissa ilmenee olennaisia puutteita. (L 1231/2007, 14 §.)

Käännöstehtävien arviointiin osallistuu vähintään kaksi arvioijaa; toinen on yleensä kohdekielen ja toinen lähdekielen asiantuntija (Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon perusteet 2012: 12). Molemmat arvioijat tekevät arvionsa itsenäisesti, mutta heidän on keskusteltava arvioinnistaan ja päädyttävä yhteiseen lopputulokseen. Jos arvioijat ovat eri mieltä tutkintosuorituksesta, arviointiin on mahdollista pyytää kolmannen arvioijan mielipide. Tavoitteena on, että saman kieliparin ja kielisuunnan arvioijat sopivat yhteisesti, miten arviointien johdonmukaisuus taataan. (Käsikirja 2015: 4.)

Arvioinnin tulee olla mahdollisimman yksiselitteistä ja läpinäkyvää. Arvioija merkitsee virhetyypin ja -pistemäärän käännökseen, perustelee mahdollisuuksien mukaan näkemysensä tai antaa korjausehdotuksensa. Lisäksi arvioija kirjoittaa yleisarvion suorituksesta. (Käsikirja 2015: 4–5.) Näin tutkinnon suorittaja saa tiedon arviointiperusteiden soveltamisesta käännökseensä. Hän ei voi valittaa arvioinnista, mutta voi tehdä Auktorisoidun kääntäjien tutkintolautakunnalle oikaisupyynnön (Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon perusteet 2012: 13).

Virheen vakavuuden mukaan virhepisteitä voi saada 1–9. Yksikin yhdeksän pisteen virhe riittää käännöksen hylkäämiseen. Toisaalta virheet suhteutetaan lähdetekstin käännösongelmien määrään, vaikeustasoon ja luettavuuteen. Myös käännöstehtävän käyttötarkoitus ja kokelaan käytössä oleva aika otetaan arvioinnissa huomioon. Kompensointipisteitä ei anneta, mutta huomiota kiinnitetään kääntäjän huomautuksiin: jos kääntäjän huomautus osoittaa ammatillista lähestymistapaa, puutteellinenkin vastine voidaan hyväksyä. (Käsikirja 2015: 4–5.)

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon arviointi on normiperustaista ja nojaa virheanalyysiin (vrt. Turner, Lai & Huang 2010). Samanlainen normiperustaisuus on myös Ruotsin ja Norjan vastaavissa tutkinnoissa (Kammarkollegiet 2013; Simonnæs 2016³). Arvioijat tarkastelevat toisaalta käännöksen ja lähdetekstin vastaavuutta, toisaalta käännöksen hyväksyttävyyttä kohdekielisenä tekstinä. Tällaista arviointia on pidetty luotettavana, ja siksi se on käytössä käännösalan tutkinnoissa. Viime aikoina on kuitenkin saatu tuloksia, joiden mukaan kriteeriperustainen arviointi voi olla yhtä luotettavaa (Turner, Lai & Huang 2010). Kriteeriperustainen arviointi lähtee käännöksiä tai käännöstaitoa koskevista kuvauksista, joihin käännöksiä verrataan (ks. esim. Colina 2008: 128–130). Kriteeriperustainen arviointi voisi olla perusteltavissa auktorisoidun kääntäjän tutkinnossakin: kun tutkinnon arviointikriteerit lähtevät osaamisesta, osaamisen huomioimisen olisi hyvä heijastua myös arviointiperusteisiin.

³ Henkilökohtainen tiedonanto, Ingrid Simonnæs 2.5.2016

3 Auktorisoidun kääntäjän tutkinto kielisuunnissa ruotsi–suomi ja suomi–ruotsi vuosina 2012–2014

Selvittääkseni auktorisoidun kääntäjän tutkinnon käännoستهävien arviointia tarkastelin tutkinnossa vuosina 2012–2014 kielisuunnissa ruotsi–suomi ja suomi–ruotsi tehtyjä käännöksiä ja niiden arviointia. Kiinnitin huomiota virhetyyppien yleisyyteen ja virhetyyppien käyttöön. Laskin virhetyyppien kokonaismäärät ja tarkastelin, miten erilaisia virheitä oli luokiteltu.

Tarkasteluni keskittyy arviointiperusteisiin ja niiden sovellettavuuteen. En siis kiinnitä huomiota arvioijiin, heidän taustaansa tai kokemukseensa, vaikka niillä on eittämättä merkitystä sille, miten arviointiperusteita sovelletaan. Arvioijalähtöisempi tutkimus edellyttäisi toisen tyyppistä tutkimusasetelmaa: arvioitujen käännösten lisäksi haastateltuja tai kyselyjä. Sellaisen tutkimuksen aika on ehkä myöhemmin.

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnossa tutkinnon suorittaja ja arvioija jäävät toisilleen anonyymeiksi. Käännöksissä on tutkinnon suorittajan tutkintonumero ja arvioijan kohdalla merkintä ”Arvioija 1” tai ”Arvioija 2”. Tutkimusta varten aineisto on koodattu seuraavasti: koodissa mainitaan, onko kyse pakollisesta lain ja hallinnon käännoستهävistä (Aukt2) vai valinnaisesta erikoisalan käännoستهävistä (Aukt3). Lisäksi koodissa on tutkintovuosi, käännökselle antamani tunnistenumero ja arvioijaan viittaava numero. Tässä artikkelissa kaikki merkinnät on kuitenkin poistettu anonymiteetin säilymiseksi.

3.1 Arvioidut käännökset

Vuosina 2012–2014 auktorisoidun kääntäjän tutkinnossa arvioitiin 48 käännöstä kielisuunnissa ruotsi–suomi ja suomi–ruotsi. Kielisuunnassa ruotsi–suomi arvioitiin 14 ja kielisuunnassa suomi–ruotsi 34 käännöstä. Kun käännökset arvioi kaksi arvioijaa, on arvioitujen käännösten määrä 96. Seuraavasta taulukosta ilmenevät tutkinnon suorittajien ja arvioitujen käännösten määrät.

Taulukko 1. Auktorisoidun kääntäjän tutkinnossa arvioidut käännökset kielisuunnassa ruotsi–suomi ja suomi–ruotsi vuosina 2012–2014

	Tutkinnon suorittajat	Käännökset	Arvioidut käännökset	Käännökset/arvioidut käännökset	
Ruotsi–suomi	7	14	28	48	96
Suomi–ruotsi	17	34	68		

Ruotsista suomeen käännettäessä eniten erikoisaloiksi valittiin talouselämää ja lääketiedettä. Myös tekniikka ja koulutus olivat kerran erikoisaloina. Kuten ruotsista suomeen myös suomesta ruotsiin käännettäessä talouselämää valittiin eniten. Merkille

pantavaa on, että koulutusta valittiin toiseksi eniten, lääketiedettä kerran ja tekniikkaa ei lainkaan.

Tutkinnon suorittajien jakautuminen eri erikoisalojen välille heijastanee erityyppisten tekstien käännöstarvetta. Ruotsi on Suomen tärkeimpiä kauppakumppaneita, ja siksi talouselämän erikoisalan suosio on ymmärrettävää. Myös kielisuunnan suomi–ruotsi suurempi suosio tuntuu perustellulta: maan kaksikielisyyden takia viranomaisilla on velvollisuus antaa palvelua molemmilla kielillä ja näin ruotsinkielisille käännöksille on tarvetta.

3.2 Virhetyypit

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon arviointi perustuu virheanalyysiin. Virheet jaetaan sisältöä ja hyväksyttävyyttä sekä luettavuutta koskeviin virheisiin (ks. liite).⁴ Sisältövirheitä on kahdeksan tyyppiä ja hyväksyttävyydevirheitä seitsemän. Virheet voivat koskea tekstiä kokonaisuutena (S1), virkerakennetta (S6), yksittäisiä sanoja (S7) ja oikeinkirjoitusta (H3 ja H7). Seuraavasta taulukosta ilmenee, miten yleisiä sisältö- ja hyväksyttävyydevirheet olivat auktorisoidun kääntäjän tutkinnossa vuosina 2012–2014 kielisuunnissa ruotsi–suomi ja suomi–ruotsi. Virheet on eritelty käännöstehtävien (Aukt2 = pakollinen lain ja hallinnon käännöstehtävä; Aukt3 = valinnainen erikoisalan käännöstehtävä) mukaan.

Taulukko 2. Sisältö- ja hyväksyttävyydevirheet ruotsista suomeen ja suomesta ruotsiin käännettäessä vuosina 2012–2014

	Kielisuunta ruotsi–suomi			Kielisuunta suomi–ruotsi		
	S-virheet	H-virheet	Yhteensä	S-virheet	H-virheet	Yhteensä
Aukt2	94	159	253	171	308	479
Aukt3	64	131	195	173	334	507
Yhteensä	158	290	448	344	642	986

Kuten taulukosta 2 käy ilmi, hyväksyttävyydevirheitä oli enemmän kuin sisältövirheitä sekä ruotsista suomeen että suomesta ruotsiin käännettäessä. Hyväksyttävyydevirheitä oli yhteensä 932 eli noin 65 % kaikista virheistä. Käännöstehtävällä ei näyttänyt olevan suurta merkitystä virhetyyppien laatuun tai määrään. Lain ja hallinnon käännöstehtävässä oli jonkin verran enemmän virheitä kuin valinnaisessa erikoisalan käännöstehtävässä ruotsista suomeen käännettäessä, kun taas suomesta ruotsiin käännettäessä virheitä oli enemmän erikoisalan valinnaisessa käännöstehtävässä. Prosentuaalisesti erot eivät ole merkityksellisiä.

⁴ Liitteenä oleva arviointitaulukko koskee vuosia 2012–2014, jolloin aineistona olevat käännökset on arvioitu. Nykyisin käytettävä taulukko poikkeaa tuolloin voimassa olleesta. Virhetyypit S7 ja S8 on yhdistetty, eli S-virhetyyppejä on seitsemän.

Virhetyyppien jakautuminen lienee selitettävissä kielisuuntien ruotsi–suomi ja suomi–ruotsi kääntämiseen kytkeytyvillä erityispiirteillä. Semanttisesti kielet ovat läheisiä mutta rakenteellisesti erilaisia (ks. esim. Martin 2012: 178). Näin ollen on ymmärrettävää, että merkityksen välittäminen ei tuottanut tutkinnon suorittajille sellaisia vaikeuksia kuin hyväksyttävän kohdekielen muotoileminen: kummassakin kielisuunnassa oli vähemmän sisältövirheitä kuin hyväksyttävyyssvirheitä. Sen sijaan eroa oli sen suhteen, miten virheet jakautuivat pakollisen lain ja hallinnon käännöstehtävän ja erikoisalan valinnaisen käännöstehtävän välillä. Kuten taulukosta ilmenee, lain ja hallinnon käännöstehtävä näyttää tuottaneen enemmän ongelmia ruotsista suomeen käännettäessä kuin suomesta ruotsiin käännettäessä. Selityksenä voi olla käsitevastineiden löytyminen. Käännettäessä lain ja hallinnon tekstejä suomesta ruotsiin kääntäminen tapahtuu yleensä samassa kulttuuripiirissä (Suomessa), jolloin käsitteille voi olla vakiintuneet vastineensa. Lisäksi rinnakkaistekstit helpottavat käsitevastineiden löytymistä (ks. Kivilehto & Skogberg, tulossa). Kun lain ja hallinnon tekstejä käännetään ruotsista suomeen, kääntäminen voi tapahtua kahden eri kulttuurin (Ruotsin ja Suomen) välillä, jolloin käsitevastineita ei aina ole. Vuosina 2012–2014 lain ja hallinnon ruotsi–suomi-käännöstehtäviin oli valittu Ruotsin oloja kuvaavia tekstejä, kun taas suomi–ruotsi-käännöstehtävien tekstit käsittelivät Suomea (OPH 2016).

Sisältö- ja hyväksyttävyyssvirheet jakautuvat erilaisiin virhetyyppeihin (ks. liite). Seuraavasta taulukosta käy ilmi, mitkä virhetyypit olivat yleisiä ruotsista suomeen ja suomesta ruotsiin käännettäessä.

Taulukko 3. Virhetyypit ruotsista suomeen ja suomesta ruotsiin käännettäessä vuosina 2012–2014

	Kielisuunta ruotsi–suomi		Kielisuunta suomi–ruotsi	
	Määrä	%	Määrä	%
S1	17	3,8	28	2,8
S2	27	6,0	42	4,3
S3	-	0,0	8	0,8
S4	1	0,2	4	0,4
S5	8	1,8	31	3,1
S6	15	3,3	16	1,6
S7	90	20,1	191	19,4
S8	-	0,0	24	2,4
H1	19	4,2	54	5,5
H2	38	8,5	73	7,4
H3	5	1,1	11	1,1
H4	12	2,7	72	7,3
H5	52	11,6	106	10,8
H6	109	24,3	215	21,8
H7	55	12,3	111	11,3
Yhteensä	448		986	

Kuten taulukosta 3 ilmenee, kaksi eniten esiintynyttä virhetyyppeä sekä ruotsista suomeen että suomesta ruotsiin käännettäessä olivat H6 ja S7, kun taas kaksi vähiten esiin-

tynyttä virhetyyppejä ruotsista suomeen käännettäessä olivat S3 ja S8 ja suomesta ruotsiin käännettäessä S4 ja S3. Taulukon perusteella näyttää siltä, että erikoisalojen tekstien kääntämiseen liittyvät haasteet kielisuunnissa ruotsi–suomi ja suomi–ruotsi liittyivät sana- ja termivalintoihin sekä tyyllillisesti ja idiomattisesti sopivien ilmausten löytymiseen. Sen sijaan käännösfunktion määrittelemisen tai lähdekielen kulttuuri- ja yhteiskontakonteksti eivät näyttäneet tuottaneen ongelmia. Myös kääntämisen periaatteet vaikuttivat olevan hallinnassa, sillä tutkinnon suorittajat eivät tarjonneet vaihtoehtoisia käännösvastineita (virhetyppi S4).

Käännöstehtävien virhetyypit voivat siis koskea tekstiä kokonaisuutena tai yksittäisiä sanoja. Virhetyppi S3 eli käännösfunktion huomiotta jättäminen, joka johtaa epätasälliseen lopputulokseen, poikkeaa muista virhetyypeistä sikäli, että se voi ilmetä hyvin monella eri tavalla. Seuraavassa on kaksi esimerkkiä siitä, miten virhetyyppejä on käytetty. Molemmat esimerkit ovat kielisuunnasta suomi–ruotsi. Esimerkeissä on ensin käännös, jonka jälkeen tulee lähdetekstin vastaava kohta.

- (1) I en förfrågan om tilläggsutredning daterat den 13.10.2010, bad regionförvaltningsverket om en utredning över läget 1-30.9.2010.

13.10.2010 päivytyssä lisäselvityspyynnössä aluehallintovirasto pyysi 29.10.2010 mennessä selvityksen. [sic!] 1.-30.9.2010 välisen ajan tilanteesta.

- (2) Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira) genomförde i april 2010 en enkät till kommunerna om efterföljandet år 2009 av tidsfristerna enligt barnskyddslagen.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) toteutti huhtikuussa 2010 kyselyn kuntiin lastensuojelulain mukaisten määräaikaisten noudattamisesta vuonna 2009.

Esimerkissä 1 on kyse päivämäärän 29.10.2010 puuttumisesta ja esimerkissä 2 kielenvastaisesta rakenteesta (*om efterföljandet år 2009 av*). Molempia esimerkeissä mainittuja ratkaisuja voidaan tarkastella niin, ettei käännöksen funktio täyty. Esimerkissä 1 on tehty poisto ja esimerkissä 2 on rakennevirhe.

Virhetyyppien yleisyys kertoo jotakin kielisuunnissa esiintyvistä käännösongelmista, mutta se kuvastaa myös arviointitaulukon soveltamista. Onkin syytä tarkastella, miten yleisimpiä virhetyyppejä voidaan tulkita ja miten erilainen tulkinta voi olla hyväksyttävissä.

3.3 Arviointiperusteiden soveltaminen

Sekä ruotsista suomeen että suomesta ruotsiin käännettäessä virhetyypit H6 ja S7 olivat yleisimpiä. Tyyli ja idiomattisuus (H6) sekä sana- ja termivalinta (S7) ovat toisilleen läheisiä virhetyyppejä, mutta tyyli- ja idiomattisuustyyppiin näkyy sijoitetun yleiskielen liittyviä virheitä, kun taas sana- ja termivalinta koettiin virhetyypinä enemmänkin

erikoisalan teksteihin liittyväksi. Seuraavat esimerkit koskevat kielisuuntaa ruotsi–suomi. Esimerkki 3 valaisee virhetyypin H6 ja esimerkki 4 virhetyypin S7 käyttöä.

- (3) Epäsuora arviointi voi koostua luku-/kirjoituskokeista, luetun ymmärtämistä mittaavista kokeista, kotitehtäväkuulusteluista, kirjallisista ja suullisista kokeista, sanakokeista.

Indirekt bedömning kan bestå av läs-/skrivtest, läsförståelsetest, läxförhör, skriftliga och muntliga prov, ordprov.

- (4) J.I. tuomitaan siitä syystä vastuuseen näpistyksestä.

J.I. skall därför fällas till ansvar för snatteri.

Esimerkissä 3 oleva ratkaisu *luku-/kirjoituskokeet* ei ole kovin idiomaattinen; parempi vaihtoehto olisi *lukemisen ja kirjoittamisen kokeet*. Esimerkin 4 virhe on sen sijaan enemmänkin oikeuskieleen kuin yleiskieleen liittyvä virhe. Kyse on ilmaisun *fälla till ansvar* kääntämisestä. Sananmukainen käänнос ilmauksesta ei ole tarkoituksenmukainen.

Virhetyyppien luokittelu ei ole aina yksiselitteistä. Esimerkit 5 ja 6 kuvastavat sitä tosiasiaa, että virheitä voidaan luokitella eri tavoin ja eri tavat ovat perusteltavissa. Esimerkit koskevat kielisuuntaa suomi–ruotsi.

- (5) Ett ordningsbotsföreläggande som utfärdats i det förfarande som avses kan inte föras till tingsrätten.

Tässä menettelyssä annettua rikesakkomääräystä ei voi saattaa käräjäoikeuden käsiteltäväksi.

- (6) Styrelsen, Möte 7/2014, Närvarande: RK direktör

Johtokunta, Kokous 7/2014, Läsnä: RK johtaja

Esimerkissä 5 ei ole käännetty ilmausta *käsiteltäväksi*. Virhettä voidaan pitää sisällöllisesti epätarkkana vastineena (S7), mutta toisaalta kyse on myös poistosta (S5). Esimerkissä 6 on kysymys sanavalinnoista. Ilmausten *hallitus* ja *johtaja* ruotsinnokset eivät ole käypiä tässä yhteydessä. Toisaalta ruotsinnoksia voidaan pitää S7-virheinä, sillä ne ovat epätarkkoja vastineita, ja toisaalta H2-virheinä, sillä kyse on termistön epäjohdonmukaisuudesta. On vaikea sanoa, missä määrin esimerkeissä olevat virheet ovat sisältö- ja/tai hyväksyttävyydevirheitä. Esimerkissä 6 lähdetekstin konteksti (yliopistoyksikön johtokunnan kokouksen pöytäkirja) osoittaa, etteivät *styrelsen* ja *direktör* ole sopivia vastineita. Sen sijaan esimerkin 5 poisto lienee enemmän sisältö- kuin hyväksyttävyydevirhe.

4 Lopuksi

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnossa tehtävät käännökset arvioidaan ennalta määritettyjen arviointiperusteiden mukaan. Arviointi perustuu virheanalyysiin ja on normipohjaista. Normeina ovat sisällön välittyminen ja käännöksen hyväksyttävyyys kohdekielisenä tekstinä. Mitä enemmän käännös on norminmukainen eli vastaa lähdetekstiä ja toimii kohdekielisenä tekstinä, sen parempi. Jos käännös sen sijaan poikkeaa normeista, normipoikkeamista rangaistaan virhepistein. Virheet voivat olla vakavia 9 pisteen sisältövirheitä tai lieviä 1 pisteen hyväksyttävyydevirheitä. Normiperustaista arviointia on pidetty analyttisempänä ja luotettavampana kuin holistisempaa kriteeriperustaista arviointia. Ongelmana on kuitenkin se, ettei analyttinen ja virheisiin keskittyvä arviointi välttämättä anna oikeaa kuvaa taidoista. Holistisemmän arvioinnin puolesta puhuu edellä kuvaamani aineisto.

Tutkimusaineistona käytin vuosina 2012–2014 kielisuunnissa ruotsi–suomi ja suomi–ruotsi arvioituja käännöksiä. Kuten analyysistäni käy ilmi, joitakin arviointiperusteissa mainittuja virhetyyppejä ei käytetty lainkaan tai hyvin vähän. Toisaalta joitakin virhetyyppejä käytettiin paljon. Osaltaan tulokset kertovat erikoisalojen tekstien kääntämiseen liittyvistä haasteista ja kielisuuntiin ruotsi–suomi ja suomi–ruotsi kytkeytyvistä vaikeuksista. Osaltaan on kuitenkin kyse arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta. Kaikille virhetyypeille ei näytä olevan käyttöä, eivätkä ne ole aina johdonmukaisia toisiinsa nähden. Esimerkkinä tästä voidaan mainita virhetyyppi S3, joka esiintyy harvoin ja joka määritelmän mukaan voi ilmetä monin eri tavoin. Jos tekstiin on tehty olennainen poisjätö (S5), on tuloksena *käännösfunktion huomiotta jättäminen, joka johtaa epätasälliseen lopputulokseen*.

Tutkimusaineistoni ilmentää auktorisoidun kääntäjän tutkinnon käännöstehtävien arviointia arviointiperusteiden näkökulmasta. Arviointiperusteita on uudistettu ja uudistetaan: tavoitteena on kaikkien kielten arviointien yhdenmukaisuus (Romppanen 2016). Seuraavalla uusintakerralla voitaisiin miettiä virhetyyppien määrää, ts. tarvitaanko seitsemää–kahdeksaa virhetyyppeä vai voitaisiinko tyytyä vähempään määrään. Toinen kysymys on, missä määrin jako sisältö- ja hyväksyttävyydevirheisiin on perusteltu. Kuten edellä mainituista esimerkeistä (5 ja 6) käy ilmi, virhetyyppejä voidaan tulkita eri lailla. Vaihtoehtona virheperustaiselle lähtökohdalle voisi olla kriteeriperustainen arviointi, jossa käännöksiä verrataan ennalta laadittuihin kuvauksiin. Siinäkin on omat haasteensa, muun muassa kuvausten verrattavuus erityyppisiin käännösratkaisuihin.

Lähteet

A 1232/2007 = Valtioneuvoston asetus auktorisoiduista kääntäjistä. 13.12.2007.
Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon perusteet (2012). Määräykset ja ohjeet 2012:40. Helsinki: Opetushallitus.

- Colina, Sonia (2008). Translation Quality Evaluation. Empirical Evidence for a Functionalist Approach. *The Translator* 14 (1), 97–134.
- Kammarkollegiet (2013). *Kort förklaring till feltyperna*. [online]. [lainattu 3.5.2016]. Saatavissa: <http://www.kammarkollegiet.se/sites/default/files/Kort%20%C3%B6rklaring%20till%20feltyperna.pdf>.
- Kivilehto, Marja & Rune Skogberg (tulossa). Att utarbeta och bedöma provuppgifter i svenska – en utmaning men ingen omöjlighet. Hyväksytty Opetushallituksen auktorisoitua kääntämistä käsittelevään julkaisuun.
- Käsikirja* (2015). Auktorisoidun kääntäjän tutkinto. Toimintaohjeet tutkintotehtävien arvioijalle. Helsinki: Opetushallitus.
- L 1231/2007 = *Laki auktorisoiduista kääntäjistä*. 7.12.2007.
- Martin, Maisa (2012). Multilingualism in Nordic Cooperation – a View from the Margin. Teoksessa: *Dangerous Multilingualism. Northern Perspectives on Order, Purity and Normality*, 176–193. Toim. Jan Blommaert, Sirpa Leppänen, Päivi Pahta & Tiina Räisänen. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Mäntyranta, Heli & Tuija Kinnunen (2015). Auktorisoitu kääntäminen. Teoksessa: *Käännetyt maailmat. Johdatus käänösviestintään*, 219–233. Toim. Sirkku Aaltonen, Nestori Siponkoski & Kristiina Abdallah. Helsinki: Gaudeamus.
- OPH (2016). *Vanhat tutkintotehtävät*. [online]. [lainattu 3.5.2016]. Saatavissa: http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/auktorisoidut_kaantajat/vanhat_tutkintotehtavat.
- Romppanen, Birgitta (2016). Sähköpostiviesti Marja Kivilehdolle 16.11.2016.
- Turner, Barry, Miranda Lai & Neng Huang (2010). Error deduction and descriptors – A comparison of two methods of translation test assessment. *The International Journal for Translation & Interpreting Research* 2 (1), 11–23.

Liite

Arviointiperusteet

Virheen laatu	Virhetyyppi		Pisteitys
Tekstin sisällöllinen vastaavuus (S) Erikoisalan terminologian tarkka ja virheetön käyttö	* Kokonaan väärin tulkittu ajatus * Kokonaisen lauseen pois jättäminen	S1	9 p. johtaa koko käännöksen hylkäämiseen
	* Väärä termivalinta, joka johtaa käännöksen väärään tulkintaan	S2	9 p. johtaa koko käännöksen hylkäämiseen
	* Käännösfunktion huomiotta jättäminen, joka johtaa epätasälliseen lopputulokseen	S3	6 p. voi johtaa koko käännöksen hylkäämiseen
	* Perustelemattomat vaihtoehtoiset käännösvastineet eli valinnan jättäminen arvioijalle	S4	6 p. voi johtaa koko käännöksen hylkäämiseen
	* Tekstin ajatuksen kannalta olennainen poisjätö tai lisäys, esim. yleisen ja olennaisen lyhenteen tms. kääntämättä jättäminen	S5	6–4 p. virheen vakavuuden mukaan 6 p. voi johtaa koko käännöksen hylkäämiseen
	* Väärin tulkittu rakenne	S6	6–2 p.
	* Yksittäinen sisällöllisesti tai kulttuurisesti epätarkka, sopimaton tai epärelevantti sana/termivalinta, joka ei kuitenkaan välttämättä johda käännöksen väärään tulkintaan * Tekstin ajatuksen kannalta epäolennainen poisjätö/lisäys tai annetun tekstipohjan asetusten muuttaminen	S7	4–2 p.
	* Lähdekielen kulttuuri- ja yhteiskuntakontekstin kannalta puutteelliset tai virheelliset käännösvastineet	S8	2 p.
Tekstin hyväksyttävyyys ja luettavuus (H) Tekstin yleinen hyväksyttävyyys ja luettavuus; ortografisten, morfologisten ja syntaktisten normien mukainen kielenkäyttö; asiakirjatyyppille, tekstin käyttötarkoitukselle ominainen rekisteri ja tyyli	* Rakennevirhe, joka on omiaan aiheuttamaan väärän tulkinnan	H1	6–4 p. virheen vakavuuden mukaan 6 p. voi johtaa koko käännöksen hylkäämiseen
	* Tekstin tai lauseen, termistön tai tyylin epäjohdonmukaisuus	H2	6–2 p.
	* Oikeinkirjoitusvirhe, joka vaikuttaa tekstikohdan tulkintaan	H3	4–2 p.
	* Tekstin tai lauseen informaatorakenteen kannalta epäadekvaatti käännös	H4	2 p.
	* Rakennevirhe, joka ei aiheuta väärää tulkintaa	H5	2 p.
	* Yksittäiset tyylirikkeet ja epäidiomaattiset ilmaukset	H6	2–1 p.
	* Oikeinkirjoitusvirhe, joka ei vaikuta tekstikohdan tulkintaan	H7	1 p.

Lähde: Käsikirja 2012. Auktorisoidun kääntäjän tutkinto. Toimintaohjeet kokelassuoritusten arvioijalle. Helsinki: Opetushallitus.